

Правилник о наставном плану и програму предмета Грађанско васпитање - сазнање о себи и другима за четврти разред основне школе

Правилник је објављен у "Службеном гласнику РС - Просветни гласник", бр. 15/2005 од 5.12.2005. године.

Члан 1.

Овим правилником утврђује се наставни план и програм наставног предмета Грађанско васпитање - Сазнање о себи и другима за четврти разред основне школе.

Предмет из става 1. овог члана остварује се као изборни.

Члан 2.

Број часова наставе предмета Грађанско васпитање - Сазнање о себи и другима остварује се са по једним часом недељно, односно са 36 часова годишње.

Члан 3.

План и програм наставе предмета Грађанско васпитање - Сазнање о себи и другима део је прописаног плана и програма за основну школу.

Наставни програм предмета из става 1. овог члана одштампан је уз овај правилник и чини његов саставни део.

Члан 4.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Просветном гласнику".

Број 110-00-00843/2005-02

У Београду, 14. новембра 2005. године

Министар
др Слободан Вуксановић, с.р.

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ - САЗНАЊЕ О

ЦИЉ ПРЕДМЕТА

Општи циљ предмета је подстицање развоја личности и социјалног сазнања код ученика IV разреда основне школе. Овај предмет треба да пружи могућност ученицима да постану активни учесници у процесу образовања и васпитања, и да изграде сазнања, умења, способности и вредности неопходне за формирање аутономне, компетентне, одговорне и креативне личности, отворене за договор и сарадњу, која поштује и себе и друге.

ЗАДАЦИ

У образовно-васпитном раду на реализацији овог предмета разликујемо неколико основних група задатака:

Задаци који се односе на разумевање и усвајање појмова:

- дејча и људска права и слободе - познавање својих права, препознавање најважнијих категорија дејчих и људских права, упознавање са Конвенцијом о дејчим и људским правима, разумевање односа између људских права, демократије, мира и развоја;
- идентитет - разумевање појма идентитет, препознавање својих потреба и жеља, схватање себе у друштвеном контексту, схватање разлике између појединачног и групног, мањинског и грађанског идентитета;
- друштвена одговорност - разумевање појма одговорности, схватање разлике између одговорности према себи, другим људима, заједници;
- различитост култура - познавање најважнијих обележја своје културе и схватање утицаја своје културе на лично понашање, разумевање узрока културних разлика и подстицање схватања да је различитост култура темељ богатства света, разумевање односа између културних разлика, људских права и демократије, препознавање и превазилажење стереотипа и предрасуда;
- једнакост - познавање појма једнакости у контексту расних, културних, националних, верских и других разлика;
- право и правда - разумевање значења појмова права и правде, схватање односа између права и правде; познавање улоге права у осигурању појединачне и друштвене сигурности, познавање основних последица непоштовања правних норми;
- мир, сигурност и стабилност - разумевање значења појмова мир, схватање улоге коју сарадња и мирно решавање сукоба има за лични, национални и глобални развој, познавање неких основних поступака мирног решавања сукоба;
- демократија - познавање основних обележја демократског процеса и разумевање односа између демократије и дејчих и људских права.

Задаци који се односе на вештине и способности:

- примена појмова - примерена употреба појмова у комуникацији;
 - критичко мишљење - преиспитивање утемељености информација, поставки и ставова;
 - јасно и разговетно исказивање личних ставова;
 - самостално доношење одлука и извођење закључака - одговорност у просуђивању и тумачењу;
 - саосећајна комуникација - изношење својих осећања, потреба, мишљења и слушање, разумевање и уважавање туђих;
 - истраживање - избор, прикупљање, критичка анализа и провера података из више извора као начин решавања проблема;
 - тимски рад - прилагођавање свога мишљења групи у циљу изнаглажења заједничког решења;
 - ненасилно решавање сукоба - дијалог, преговарање, аргументовано излагање, који су усмерени према заједничким циљевима;
 - руковођење - одговорно управљање групом према критеријуму опште добробити;
 - учешће - укључивање у процес одлучивања од заједничког интереса.
- Задаци који се односе на ставове и вредности:
- приврженост демократским начелима и поступцима - дејча и људска права, једнакост, правда, друштвена одговорност, плурализам, солидарност, приватност;
 - приврженост мирољубивом, партиципативном и конструктивном решавању проблема;
 - спремност на заступање и заштиту својих и туђих права;
 - спремност на преузимање јавне одговорности за своје поступке;
 - заинтересованост за свет око себе и отвореност према разликама;
 - спремност на саосећање са другима и помоћ онима који су у невољи;
 - спремност на супротстављање предрасудама, дискриминацији и неправди на свим нивоима.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

IV РАЗРЕД

(1 час недељно, 36 часова годишње)

I Тема: *Подстицање групног рада, договарања и сарадње са вршњацима и одраслима* (2 часа)

РОДИТЕЉСКИ САСТАНАК: сусрет родитеља, наставника и ученика. Размена о узајамним очекивањима, потребама, захтевима, тешкоћама везаним за остваривање програма грађанског васпитања.

УВОДНИ ЧАС: упознавање ученика са садржајем предмета и начином рада.

II Тема: *Дечја права су универзална, једнака за све* (8 часова)

ДРВО ДЕЧЈИХ ПРАВА: увођење људских и дечјих права у разред, подсећање на оно што већ знају о правима и разматрање значаја ових права за сопствени живот.

ПРАВМО РЕКЛАМНИ ШТАНД КОНВЕНЦИЈЕ О ДЕЧЈИМ ПРАВИМА: ученици детаљно проучавају једно право, за које се одреде договарањем, анализирају текст, истражују начин симболичког приказивања. Уче се да објасне свој избор, да га јавно презентују и у стварној ситуацији.

СВИ РАЗЛИЧИТИ - СВИ ЈЕДНАКИ: ученици ће научити да се упознају међусобно и разлике прихвате као богатство.

НЕПРАВДА ЈЕ КАД: кроз игру састављања слагалице, симулирају неправду. Постају свесни своје реакције на неправду и схватају значај сарадње за решење проблема.

СТАВОВИ О ПРАВДИ: повезивање права са дужностима, прихватање да праведно за једног није увек нужно праведно и за другог.

III Тема: *Заједно стварамо демократску атмосферу у нашем разреду, школи* (10 часова)

ПРАВА, ДУЖНОСТИ, ПРАВИЛА: увођење ученика у демократски начин договарања око заједничких правила, схватање међусобне повезаности права, дужности, правила - закона.

УЛОГА ПРАВИЛНИКА - КУЋНОГ РЕДА ШКОЛЕ: подстицање ученика да одаберу вредности у оквирима људских - дечјих права, да их разматрају, упоређују, да их се придржавају. Помоћи деци да дођу до решења: кад је тешко да поштују правила...

СВИ МИ ИМАМО ПРЕДРАСУДЕ: ученици преиспитују постојање предрасуда и стереотипа везаних за узраст, пол, националност. Уче се да увиде узрочно-последичну везу између постојања предрасуда и кршења права других. Уче се да препознају сукоб различитих вредности.

ДА САМ ЧАРОБЊАК, ЈА БИХ подстаћи ученике да стварају визије са значењем, да креирају свет у којем се поштују права, у којем се прихватају одговорности, превазилазе стереотипи, прихватају различитости као богатство...

СТАВОВИ О МОЋИ: помоћи ученицима да препознају вредности које подржавају дечја/људска права и развијају демократске односе. Помоћи ученицима да препознају наметање воље једнога или групе у односу на заједничко договарање и да сагледају последице једног и другог начина понашања по заједнички живот.

IV Тема: *Живим демократију, демократска акција* (11 часова)

СУКОБИ И ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ СУКОБА - ПРЕГОВАРАЊЕ: упознавање ученика са структурираним начином за решавање међуљудских сукоба, који је примењив у разним ситуацијама.

ТИМСКИ РАД: стављање ученика у ситуацију да увиде предности тимског рада, начин функционисања у тиму, улоге сваког од чланова тима.

ДА СЕ ЧУЈЕ НАШ ГЛАС: охрабрити ученике да излистају ситуације у школи за које сматрају да не подржавају или крше њихова права на...игру, развој, здравље...

ДЕЛУЈЕМО ЈЕДИНСТВЕНО: упознавање и вођење ученика са и кроз демократске процедуре одлучивања, ради долажења до заједничког решења - проблема за који се сви залажу.

АРГУМЕНТУЈЕМО И ЗАСТУПАМО НАШЕ ИНТЕРЕСЕ: уче се прикупљању података - аргумената, заступању, јавном наступању.

ТРАЖИМО ЗАКОН ЗА: планирање и спровођење акције за решавање проблема који су одабрали.

V Тема: *Људско биће је део целог света - развијање еколошке свести* (3 часа)

МЕЂУЗАВИСНОСТ: разумевање света као система у коме су сви елементи - људи, догађаји, места, међусобно повезани.

МРЕЖА ЖИВОТА: међузависност постоји и у природи.

БРИНЕМО О БИЉКАМА И ЖИВОТИЊАМА: како бринемо о биљкама и животињама, каква је наша одговорност према њима.

VI Тема: *Евалуација*: (2 часа)

ЈА ПРЕ ЈА ПОСЛЕ: ученици се подстичу да сами процене програм који су прошли и сопствено напредовање.

ПРЕЗЕНТАЦИЈА: резултата рада родитељима.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Теоријски, предмет Грађанско васпитање - Сазнање о себи и другима је утемељен на интеракционистичкој теорији психичког развоја по којој је социјална интеракција основни конструктивни чинилац развоја ученика. Одлучујућу улогу у развоју има управо сарадња између одраслог и ученика у зони наредног развоја тј. у области оних функција које у време интеракције још нису развијене код ученика него су у фази настајања. Одрасли се појављује као организатор размена међу децом које ће представљати подстицај за развој њиховог социјалног сазнања, самосвести, моралног и критичког мишљења.

Битне методске одреднице образовно-васпитног рада су:

- Искусствено учење тј. уобичавање и поимање личних, аутентичних доживљаја и ставова ученика кроз размену у групи а не преношење готових знања.

- Игровни контекст тј. да кроз игру истражују разноврсна решења за проблеме са којима се суочавају.

- Метода партиципације и интеракције омогућава ученицима да стекну самопоуздање и да се поступно оспособе за разговетно изношење својих ставова и асертивни наступ пред другима, да прихвати тимски приступ решавању проблема и буде мотивисан за постизање циљева од заједничког интереса.

- Метода рефлексije примерена је ситуацијама у којима се јављају супротстављени ставови и помаже ученицима да се испитивањем својих и туђих ставова и потреба одлепе од свог става кад је он кочница заједничком решењу, јача вештину доказног мишљења која је темељ процеса преговарања.

Сваку од споменутих метода могуће је комбиновати са следећим методама и техникама рада:

- истраживачке методе (пројекти, анализе случаја);
- интерактивне методе (дискусија, расправа, преговарање, дијалог, интервју, дописивање, прикупљање помоћи);
- симулацијске методе (игра улога; симулирање доношења одлука, симулирање међукултурних односа);
- игровне методе (драматизација, игре улога из прича, игре опуштања);
- стваралачке методе (олуја идеја, израда новина, писање писама или прилога за новине, обраћање локалној управи, израда плаката).

Како је у предмету Грађанско васпитање - САЗНАЊЕ О СЕБИ И ДРУГИМА IV важно да ученици стичу знања, усвајају вредности и развијају примерене вештине учећи са другима и уз њихову помоћ, програмом су предвиђени следећи облици образовно-васпитног рада:

- рад у пару;
- рад у групи;
- размена у великој групи - одељењу;
- рад целог разреда;
- индивидуални рад.

При прављењу припреме за реализацију васпитног рада важно је водити рачуна о неколико чинилаца који су од суштинског

значаја за квалитетну и развојно-подстицајну размену:

1. Јасно артикулисање циља активности и договор о правилима којих треба да се придржавају сви учесници размене. Будући да се ради о учењу кроз размену, кључни чинилац успешности размене је квалитет узајамног слушања. Важно је да ученици увиде да слушањем туђих гледишта и ставова имају прилику да сагледају своје полазиште у новом светлу, да га дограде и обогате.

2. Распоред седења који омогућује свим учесницима размене да виде једни друге.

3. След активности који је тако конципиран да подстиче и одржава интересовање и сазнајну мотивацију ученика. То се постиже динамичном сменом различитих видова активности и размене.

4. Настава се изводи по редоследу наставних јединица како су дате у приручнику Грађанско васпитање - САЗНАЊЕ О СЕБИ И ДРУГИМА IV.

Сагласно природи предмета, његовом циљу и задацима наставе, ученици се не оцењују класичним школским оценама нити пореде. Проблем може бити то што ученици желе да знају колико су успешни у одређеној активности. Задатак наставника је да им јасно стави до знања да је свака лична експресија подједнако драгоцен, да охрабри децу да изнесу своје мишљење и кад је различито од осталих, само на начин који не вређа друге. Најважнији задатак одраслог у процесу васпитања и образовања је: да помогне ученицима да формирају позитивну слику о себи, да стекну самопоуздање, да осете да кроз процес размене са другима могу да обогате своју личност и сазнање, да подстиче код ученика развој оних стилова понашања који, и којима се штите дечја / људска права и јачају демократски односи у школи.

С тим у вези, овај предмет тражи да наставник буде спреман да подржи ученике када им је тешко да се изразе или слушају, и отворен да чује и оно што није у складу са његовим вредностима, без критиковања и процењивања. Подстицајним питањима треба да наведе ученике да сагледају ситуацију из друге перспективе, да кроз социо-когнитивни конфликт сами реструктурирају своје мишљење и ставове.

Пошто је учење по моделу важан облик социјалног учења, битно је да наставник својим понашањем, начином рада и односом према ученицима демонстрира (демократске) вредности које жели да његови ученици усвоје.